

ליקוטי אבות [ב]

מלוקט כלשונם מספרי רבותינו הקדושים זי"ע

מאיזביצא ראדזין

על מסכת אבות

- פרק שני -

רבי אומר, איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעשיה ותפארת לו מן האדם.

העניין בזה, כי באם ירצה האדם לשנות טבעו כפי שנטבע בו מנעוריו, יוצרך לשנות מהיפך אל היפך לגמרי, כגון אם הוא מורגל לכעוס, אזי ירגיל עצמו מבלי לכעוס אפילו במקום שצריך לכעוס. וכן איתא בהאר"י ז"ל, שאם האדם מורגל לומר שקר, אז ירגיל עצמו שלא יאמר שקר אפילו במקום שמותר כמו לעשות שלום, כי בזה יתוקנו מידותיו. וכעניין שאיתא בגמרא² גבי מלווה בריבית 'זאימתי חזרתן..? אפילו לעכו"ם לא מוזפי!' [אף לנוכרי שמותר להלוות בריבית אינו עושה כן], שאפילו דברים המותרין גם כן לא יעשה. ובאם ישנה באלו המידות לעשות הפכן, אז ייקרא 'תפארת לעשיה', שעל הגוון עושה מעשים טובים, וגם 'תפארת לו מן האדם' שבאמת ובעומק צורת אדם היא גם כן מידה טובה.

אכן יש מידות שאם יעשה 'היפך' מהם, לא יהיה בזה 'תפארת' על הגוון (=היינו שלא יתקבל יפה בעיני האדם), ורק לשעתו יצרך להרגיל עצמו בהם כדי לשנות טבעו, אבל לא יתנהג בהם תמיד. כגון, האדם שבטבעו אוהב כבוד, ובשנותו את טבעו יבזה עצמו כדי שיעשה היפך מכבוד, אף שבשעתו טוב לו זאת, אכן אין זה 'תפארת לעשיה', שעל הגוון לא תישא חן בעיני אדם.

לכן דרך ישרה שיבור לו האדם להתנהג כן תמיד, הוא שיעשה מעשים שיהיו 'תפארת לעשיה' ו'תפארת לו מן האדם'.

[מי השלוח, אבות, חלק שני]

¹ לא מצאתי.

² סנהדרין כה, ב.

תְּפַאֲרַת לְעִשְׂיָהּ היינו, שהמעשה שהאדם עושה תישא חן בעיני בני אדם, ו**תְּפַאֲרַת לוֹ מִן הָאָדָם** היינו, שיהיה טוב בעומק מעמקי חיים שלו היינו 'צורת אדם'. וצריך האדם להביט לכל מעשיו, שיהיו מבוררים על פי שני האופנים הללו.

[מי השלוח, חלק ראשון, פרשת וישב]

איתא בגמרא מנחות³ **יש טעונות שמן ולבונה, שמן ולא לבונה, לבונה ולא שמן**. **'שמן'** מורה על **תְּפַאֲרַת לוֹ מִן הָאָדָם**, היינו שיהיה האדם צדיק וטהור בעומק ליבו ויהיה כוונתו לשם שמים.. ו'**לבונה**' [=שריחו טוב] מורה על **תְּפַאֲרַת לְעִשְׂיָהּ**, היינו שיהיה תפארת לאדם העושה לעיני אדם.

והנה, האדם צריך לראות שכל מעשיו יהיה **תְּפַאֲרַת לְעִשְׂיָהּ, וְתְּפַאֲרַת לוֹ מִן הָאָדָם**. אך לפעמים נמצא **'עת לעשות לה'**⁴ שאין האדם צריך להשגיח על תפארת לעושיה, רק שיהיה כוונתו לשם שמים, כמו שכתוב **'עת לעשות לה'**, הפרו תורתך, ולפעמים זהו רצון השם יתברך.

וגם לפעמים יימצא להיפך, אף כי כוונת האדם הוא לשם שמים, אסור לעשות נגד התורה. וגם המקושש, אף שהייתה כוונתו לשם שמים כדאיתא במדרש⁵, מכל מקום נענש, כי אין רצון השי"ת שהאדם יכניס עצמו בדבר כזה, רק לכשיאונה לידו דבר שיש לו תפארת לו מן האדם אין צריך להשגיח על תפארת לעושיה. ולא להכניס עצמו בזה לכתחילה, כי לכתחילה צריך לראות שימצא חן בעיני אלוקים ואדם.

[מי השלוח, פרשת שלח]

'המתפלל, צריך שייתן עיניו למטה וליבו למעלה'⁶!

'עיניו למטה' היינו, שיהיה כל מעשה האדם **תפארת לעשיה'** גם כן [=כלפי בני אדם]. אבל העיקר צריך שיהיה **'לבו למעלה'** היינו שצריך שיהיה נאה בצורת אדם האמיתית, בידיעה והשכל. ועל זה אין גוון נתפס בעולם הזה.

[בית יעקב הכולל, פרשת ואלה המשפטים]

³ משנה במנחות, פרק חמישי, נט.

⁴ תהלים קיט, קכו.

⁵ המובא בתוס' בבא בתרא קיט, ב.

⁶ גמרא יבמות קה, ב.

עניין 'תפארת לעשיה' הוא, שהאדם דואג רק לטובת עצמו אבל לא לטובת חברו, ו'תפארת לו מן האדם' היינו שדואג רק לטובת חברו, והוא מתבטל לפני חברו. נמצא, כי אין בשני אלו המידות התכללות. ומידה טובה שיבור לו אדם, הוא רק התכללות המידות, שדואג לטובת עצמו וגם לטובת חברו.

וזוה 'תפילות אבות תיקנום', היינו שתפילת האדם צריך להיות כמידתם [=של האבות] היינו במידת התפארת [=שהיא התכללות מידות האבות, שאברהם הוא מידת חסד, יצחק מידת גבורה, ויעקב הוא מידת תפארת, שהיא מידה ממוצעת הכוללת שתייהן]. שאברהם תיקן תפילת שחרית, יצחק תיקן תפילת מנחה, ויעקב תיקן תפילת ערבית.. היינו, שתפילתו יהיה במידת ה'תפארת' שיתפלל בעדו ובעד חברו. [=אולי 'ערבית' מלשון 'כל ישראל ערבים זה לזה']

[תפארת יוסף, מסכת תענית דף יז.]

*

וְהוּי זְהִיר בְּמִצְוָה קְלָה כְּבַחְמוּרָה, שְׂאִין אֶתָּה יוֹדֵעַ מִתֵּן שְׂכָרְךָ
שֶׁל מִצְוֹת.

"בני, הוי רץ לדבר מצווה, ואל תאמר זו קלה וזו חמורה,
כי אינך יודע מתן שכרן של מצוות"

[=אורחות חיים, צוואת התנא רבי אליעזר הגדול, סימן נג]

במסכת אבות 'וְהוּי זְהִיר בְּמִצְוָה קְלָה כְּבַחְמוּרָה, שְׂאִין אֶתָּה יוֹדֵעַ מִתֵּן שְׂכָרְךָ
שֶׁל מִצְוֹת'. ועיין ירושלמי פאה (פ"א ה"א), ובמדרש רבה (פ' תצא), ותנחומא
(פ' עקב), ושוחר טוב (מזמור ט). [=כמפורט כדלהלן]<

ירושלמי פאה, פרק ראשון, הלכה א:

"אֲרַח חַיִּים פְּנֵי-תְּפִלָּס, נְעוּ מְעַגְלִתִּיהָ לֹא תִדְעוּ"⁸. רבי אחא בשם רבי אבא בר כהנא, טלטל הקב"ה מתן שכרן של עושי מצוות, כדי שיהיו עושין אותן באמונה.. אמר רבי אבא בר כהנא, השווה הכתוב מצווה קלה שבקלות, למצווה חמורה שבחמורות. מצווה קלה שבקלות, זה שילוח הקן, וחמורה שבחמורות, זה כיבוד אב ואם. ובשתייהן כתיב 'וְהָאֲרָכָת יָמִים'⁹. [=ע"כ]

⁷ ברכות כו, ב.

⁸ משלי ה, ו.

⁹ בכיבוד אב ואם 'למען יארכו ימך' (שמות כ, יב), ובשילוח הקן 'למען ייטב לך והארכת ימים' (דברים כב, ז).

מדרש רבה, פרשת כי תצא:

"נָעוּ מֵעֲגֻלְתֶּיהָ לֹא תִדַע"¹⁰. לא תהא אומר, הואיל ומצווה זו גדולה, אני עושה אותה ששכרה מרובה, והואיל וזו קלה איני עושה אותה. מה עשה הקב"ה? לא גילה לבריות מהו מתן שכרן של מצוות כדי שיעשו כל המצוות..

למה הדבר דומה?

למלך ששכר לו פועלים והכניס אותם לתוך פרדסו, סתם ולא גילה להם מהו שכרו של פרדס, שלא יניחו דבר ששכרו מועט וילכו ויעשו דבר ששכרו מרובה. בערב קרא לכל אחד ואחד, אמר לו, תחת איזה אילן עשית? אמר לו תחת זה. אמר לו לפלל הוא, שכרו זהוב אחד. קרא לאחר, אמר לו תחת איזה אילן עשית? אמר לו תחת זה. אמר לו, שכרו חצי זהוב, פרח לבן הוא. קרא לאחר, אמר לו תחת איזה אילן עשית. אמר לו, תחת זה. אמר לו, זית הוא, שכרו מאתיים זוז. אמרו לו: לא היית צריך להודיע אותנו איזה אילן שכרו מרובה ואיזה שכרו מועט? אמר להם המלך: אלו הודעתני, איך היה כל פרדסי נעשה?!

כן לא גילה הקב"ה מתן שכרן של מצוות, חוץ משתי מצוות: החמורה שבחמורות, וקלה שבקלות. כיבוד אב ואם חמורה שבחמורות, ומתן שכרה אריכות ימים שנאמר 'כִּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ, לְמַעַן יֵאָרְכּוֹן יָמֶיךָ'. וקלה שבקלות זה שילוח הקן, ומה שכרה אריכות ימים, שנאמר 'שִׁלַּח תְּשַׁלַּח אֶת־הָאֵם וְגו' לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֵאָרְכַת יָמֶיךָ'. [=ע"כ]

מדרש תנחומא, פרשת עקב:

– 'וְהָיָה עֵקֶב'¹¹. זה שנאמר 'לְמָה אֵירָא בְיָמֵי רָע, עוֹן עֵקֶבִי יִסּוּבְנִי'¹². יתברך שמו של הקב"ה שנתן תורה לישראל שיש בה תרי"ג מצוות, ויש בהן קלות וחמורות, ומפני שיש בהן קלות שאין בני אדם משגיחין בהן אלא שמשליכין אותן תחת עקביהן, לפיכך היה דוד מתיירא מיום הדין ואומר, ריבונו של עולם! איני מתיירא מן מצוות החמורות שבתורה שהן חמורות, ממה אני מתיירא, מן המצוות הקלות! שמא עברתי על אחת מהן, אם עשיתי אם לא עשיתי, ולמה, מפני שהייתה קלה. ואתה אמרת 'הוֹי זֶהִיר בְּמִצְוָה קְלָה כִּבְחַמּוֹרָה!' לכך אמר דוד: 'לְמָה אֵירָא בְיָמֵי רָע? עוֹן עֵקֶבִי יִסּוּבְנִי'¹³! [=ע"כ]

[אורחות חיים' עם פירוש מרן זללה"ה, כולל פתיחת העיינין]

¹⁰ משלי ה, ו.

¹¹ דברים ז, יב.

¹² תהלים מט, ו.

¹³ דרש 'עון עקבי' מלשון מצוות קלות שאדם דש בעקביו'.